

DUOMENYS APIE VILNIAUS ŽEMUTINĖS PILIES TERITORIJOS NUMIZMATIKOS RADINIUS IKI VALDOVŲ RŪMŲ TYRIMU PRADŽIOS (iki 1987 m.)

EDUARDAS REMECAS

Lietuvos nacionalinis muziejus, Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“

Eduardas Remecas – numizmatas, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės monetų tyrinėtojas. Su „Lietuvos pilimis“ bendradarbiauja nuo pirmojo leidinio numerio (2005).

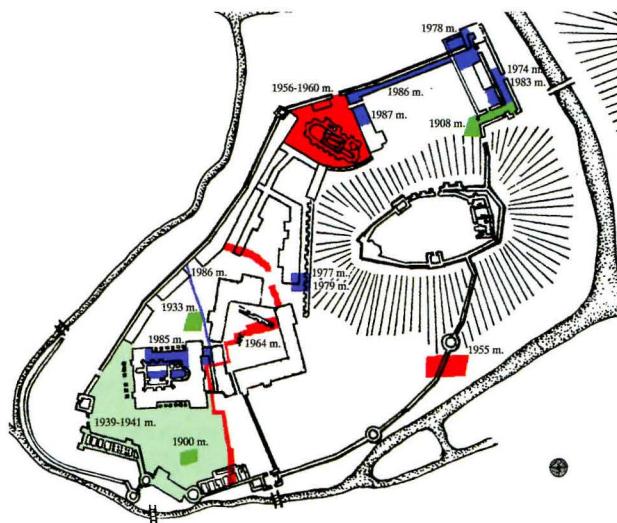
Vilniaus pilys vaidina išskirtinę vaidmenį Lietuvos istorijoje. Tai buvo ir yra mūsų valstybės centras nuo pat XIV a. Šioje vietoje visais laikotarpiais buvo labai gausu žmonių. Žemutinės pilies teritorijoje buvo ir gyvenama, ir prekiaujama, ir kariaujama, ir laidojama, ir vaikštomą procesijose, ir griaunama, ir statoma, ir tiesiog poilsiaujama. Pati Žemutinės pilies teritorija visais laikais buvo šaltiniuota ir pelkėta vieta, todėl neatsitiktinai čia per keliš šimtmečius susiformavo kultūriniai sluoksniai net iki 8 m. Visa Žemutinės pilies teritorija užima labai didelį plotą, kartu su Aukštutine pilimi sudaro apie 10 ha. Tad nenuostabu, kad šioje vietoje, be kitų radinių, labai gausiai randama numizmatikos – sidabro lydinių, monetų, žetonų.

Pagrindinis šio straipsnio tikslas ir yra aptarti Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje rastus numizmatikos radinius. Apie juos jau gana daug rašyta, tačiau iki šiol daugiausia dėmesio buvo skiriama tiems radiniams, kurie buvo rasti archeologinių tyrimų metu Valdovų rūmų teritorijoje.¹ Mokslinėje literatūroje aptarti ir numizmatikos radiniai, rasti Aukštutinės pilies kalne.² Tad šis straipsnis turėtų užpildyti tam tikrą spragą Vilniaus pilių teritorijos numizmatikos radinių tyrimuose.

Straipsnyje aptariami Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje rasti numizmatikos radiniai nuo 1900 m. iki 1987 m., tai yra nuo tų metų, kai pirmą kartą buvo paminėti monetų radiniai, iki tų, kai pradėti vykdyti sistemingi tyrimai Valdovų rūmų teritorijoje. Šioje publikacijoje pirmą kartą pateikiamas visos turimos žinių apie Žemutinės pilies teritorijoje archeologinių tyrimų ar kitokių žemės darbų metu rastus monetų radinius. Minimos monetos rastos Arkikatedroje, Katedros aikštėje, Senajame arsenale, Valdovų rūmų teritorijoje ir įvairiose Gedimino kalno papédės vietose (**1 pav.**). Iš viso straipsnyje minima per 100 pavienių monetų ir trys monetų lobiai. Dalis žinių apie monetų radinius išliko tik rašytiniuose dokumentuose (archyviniai duomenys, spauda), dalis monetų yra saugoma muziejuose. Dauguma šiame straipsnyje minimų monetų yra publikuojamos pirmą kartą.

Numizmatikos radiniai nuo 1900 iki 1941 m.

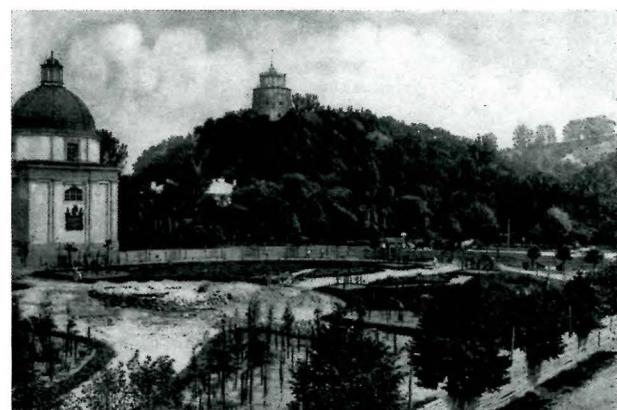
Seniausia mus pasiekusi informacija apie Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje rastas monetas yra datuojama 1900 m. Tiesa, ji labai menka. Laikraštyje *Виленский вестник* buvo išspausdintas darbus prižiūrėjusio archeografo Janio Spruogio straipsnis, kuriame autorius

1. Vilniaus Žemutinės pilies planas su pažymėtomis žemės darbų vietomis, kur buvo rastos monetos.

A plan of Vilnius Lower Castle with marked earthwork sites where coins were found.

rašo, kad Katedros aikštėje (plete į pietus nuo Šv. Kazimiero koplyčios), statant paminklą Rusijos imperatorei Jekaterinai II (**2, 3 pav.**), senųjų monetų nebuvvo rasta: „Jei kam ir pavykdavo rasti kokią nors rūdžių pagadintą monetėlę, tai būdavo jau visiems žinomas seniausios – XVII, XVIII ir net XIX šimtmečių...“³

2. Tvarkomos Katedros aikštės vaizdas apie 1902 m. prieš pastatant paminklą Jekaterinai II.

A view of Cathedral Square under reconstruction c. 1902 prior to the erection of the monument to Catherine II.

Iš šios žinutės, deja, neįmanoma sužinoti, kiekgi tuo metu apytiksliai buvo rasta monetų ir kokios jos buvo. Tačiau aišku, kad jau tada monetos buvo randamos, tik visuomenė ir numizmatikos specialistai tuo metu mažai domėjos net ir 300 metų senumo monetomis.

Kita, jau gana informatyvi, žinutė apie monetų radinius mus pasiekė iš 1908 m. Tais metais Gedimino kalno šiaurinėje papédėje – Senojo arsenalo rytinio korpuso pietiniame gale buvo vykdomi žemės darbai. Šiuos darbus aprašė Aleksandras Milovidovas, jis savo straipsnyje paminėjo septynias rastas monetas.⁴ Tai buvo XVII–XIX a. Lenkijos Karalystės ir Rusijos imperijos monetos. Visos jos perduotos į Vilniaus senienų muziejų. Šio muziejaus dovanojimų knygoje minima ir dar viena ten pat rasta moneta – Rusijos imperijos 1745 m. denga.⁵ Be monetų, XVIII a. antraja puse datuojamuose sluoksniuose buvo rastas ir žalvarinis žetonas.⁶ Deja, tikslensnio jo aprašo neišliko, bet galime spėti, kad greičiausiai tai bus Niurnberge (Vokietija) kaldintas skaičiavimo žetonas.

Po ketverių metų, 1912 m. gegužės 20 – rugpjūčio 10 d., Žemutinės pilies teritorijoje, šalia Gedimino kalno (matyt, pietrytinėje pašlaitėje), buvo tiesiama kanalizacija. Šių darbų metu taip pat rasta monetų. Apie šiuos radinius žinių išliko archyviniuose dokumentuose ir to meto spaudoje. Tarp rastų monetų buvo trys Rusijos imperijos: 1810 m. 2 kapeikos, 1840 m. ¼ kapeikos ir 1843 m. 2 kapeikos, ir viena tiksliai nemustatyta Lenkijos Karalystės moneta.⁷ Monetas aprašyme minima, kad tai varinė XVIII a. moneta su Saksų herbu, o tai galėtų būti arba Augusto III gražis, kaldintas 1754–1755 m., arba Varšuvos kungi-gaikštystės (1810–1815) 1 ar 3 gražių monetų.

Vėlesnių metų žinutės apie numizmatikos radinius Žemutinės pilies teritorijoje mus jau pasiekė iš čia vykdytų archeologinių kasinėjimų, tačiau iki Antrojo pasaulinio karo vykdytų darbų dokumentacijos nėra išlikę. Taip pat mus pasiekė ir kitos nedidelės žinutės apie Katedros aikštėje įvairių žemės metų rastus numizmatikos radinius.

Pirmiausia verta paminėti 1931 m. rastą dalį sidabro lydinio – seniausio LDK pinigo. Apie tai žinutė buvo paskelbta Ermitažo leidinyje, kai apie 1981 m. vilnietis B. P. Gurinovičius to meto Leningrado (dab. Sankt Peterburgas) muziejui padovanojo šį retą eksponatą.⁸ Lydinas, anot dovanotojo, buvo rastas Katedros aikštėje po 1931 m. pavasario potvynio atliekant žemės darbus. Toks radinys yra labai tikėtinės, nes atkirsti sidabro lydiniai datuojami XIV a., taip pat jų, tik mažesnių, rasta ir kitose Žemutinės pilies vietose. Be to, tokio dydžio metalo gabalėli žemėje tikrai įmanoma pastebėti. Todėl ši žinutė apie gana retą numizmatikos radinį dideliu abejoniu nesukelia.

1933 m. vasarą lenkų atliktą archeologinių žvalgymų metu (tyrė Piotras Śledziewskis) Žemutinės pilies teritorijoje, plote į šiaurę nuo Arkikatedros ir į vakarus nuo Valdovų rūmų, buvo rastos dvi monetos – Lenkijos Augusto III 1755 m. gražis ir Rusijos imperijos 1860 m. 1 kapeika.⁹

1938–1941 m. buvo vykdomi archeologiniai tyrinėjimai Katedros aikštėje, tačiau šiu tyrinėjimų dokumentacija nežinoma, o sukaupti radiniai Antrojo pasaulinio karo metais buvo sumaišyti su kitaais Vilniuje ir jo apylinkėse rastais radiniais. Išliko tik kelios žinutės

apie šių tyrimų metu rastas monetas. Vilniaus pilių teritorijos tyrimus stebėjęs dailėtyrininkas Marianas Morelowskis 1940–1942 m. sudarė Vilniaus miesto iki XVII a. vidurio planą ir to plano paaiškinimus. Juose jis mini ir 1941 m. Vyskupų rūmų pietinėje sienoje surastą įmūrytą XIV a. Čekijos graži.¹⁰ Labiausiai tikėtina, kad tai buvo Vaclovo IV (1378–1419) Prahos gražis, nes būtent šio valdovo monetos LDK pinigų apyvartoje sudarė apie 90 procentų. O kad Katedros aikštėje 1938–1941 m. buvo surastos ir kitos monetos, mes sužinome iš Witoldo Kieszkowskio¹¹ ir laikraščio *Vilniaus balsas*¹², kur nurodoma, kad visi radiniai – XVII–XVIII a.

Be šių žinučių, yra ir dar kelios, kuriose minimos monetos, rastos Katedros aikštės rekonstrukcijos metu, tačiau jos, nors ir informatyvios, nėra labai tikslios ir aiškios.

Viename Edmundo Laucevičiaus rašte, saugomame Šiaulių „Aušros“ muziejuje, minimas rastas monetų lobis.¹³ Rašte rašoma, kad 1940 m. darbininkai, kasdami žemę greta Katedros, aikštės rekonstrukcijos metu rado keletą kamuolių sulipusių monetų. Jos buvo perduotos Vilniaus antikvarui Antanui Jarmalavičiui, o šis monetas perdevė Vilniaus kolekcininkams prof. Zavirovskiui, I. Zajančkovskiui ir E. Laucevičiui. Yra žinoma, kad dauguma E. Laucevičiaus kolekcijoje buvusių LDK Žygimanto Augusto gražių, trečiokų, ketvirtokų ir kontrasignuotas Neapolio pustaleris yra iš aptariamo lobio.¹⁴ Dalis šio lobio monetų kartu su E. Laucevičiaus kolekcija pateko į „Aušros“ muziejų.

3. Katedros aikštė 1904–1915 m.
Cathedral Square. 1904–1915.

Kitoje, Stanislovo Janušonio žinutėje rašoma, kad tais pačiais 1940 m. Katedros aikštės rajone buvo rasta jefimka – Cviolio–Deventerio–Kampeno taleris su 1655 m. Rusijos caro Aleksejaus Michailovičiaus kontrasignatu.¹⁵ Tokios monetos Lietuvoje yra labai retos. Jų buvo rasta tik Mustenių (Trakų r.) ir Šiaulių lobiuose.¹⁶ Reikia pažymeti, kad talerio vertės monetos pavieniai randamos labai retai, tad labiausiai tikėtina, kad ši moneta yra iš lobio. Tačiau ji tikrai negalėjo būti rasta kartu su prieš tai minėto lobio monetomis, nes XVII a. vidurio pinigų apyvartoje XVI a. monetų buvo likę labai nedaug. Tad tiksliai nustatyti, ar ši moneta tikrai buvo rasta Katedros aikštės rekonstrukcijos metu, ar ne, neįmanoma.

Šiuo metu iš visų 1939–1941 m. Katedros aikštėje rastų monetų su tikslesne metrika yra išlikusi tik viena – Rusijos

imperijos Nikolajaus II 1910 m. 1 kapeika. Ši moneta kartu su labai nedidele dalimi Katedros aikštės radinių, saugotų Arkikatedros palėpėje, 2001 m. pateko į Lietuvos nacionalinį muziejų.

Numizmatikos radiniai nuo 1955 iki 1964 m.

Po Antrojo pasaulinio karo archeologiniai tyrinėjimai Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje prasidėjo 1955 m. Archeologas Vytautas Daugudis tais metais tyrinėjo Gedimino kalno pietinę pašlaitę, kur atkastė ir dalį gynybinės sienos. Tyrimų metu buvo rastos aštuonios XVI–XVIII a. monetos, iš jų septynias archeologas savo ataskaitoje gana plačiai aprašė, paminėdamas net jų legendas.¹⁷ Visos šios monetos buvo perduotos į Vilniaus pilies muziejų. Tarp jų buvo ir dar viena, ataskaitoje nepaminėta, tuo metu rasta moneta (šiuo metu visos monetos saugomos Lietuvos nacionaliniame muziejuje). Tai – Rusijos imperijos 1735 m. denga, rasta Pilies ir Barboros Radvilaitės gatvių kampe, kasant kanalizacijos griovį.¹⁸ Spaudoje apie tais metais rastas monetos tebuvo parašyta, kad rastos XVII a. pirmosios pusės Zigmanto III ir Švedijos karalienės Kristinos monetos.¹⁹

4. Švedija. Kristina. 1 eré. 1646 m. Ø 48,6 mm, p – 52,44 g. Rasta 1955 m. Saugoma: LNM, AR 386.36. M 1:2. Sweden. Christina. 1 ore. 1646. Ø 48.6 mm, p – 52.44 g. Found in 1955. Preserved at: Lithuanian National Museum, AR 386.36.

Iš visų rastų monetų išsiskiria Švedijos varinė 1646 m. 1 erė (**4 pav.**). Tai gana retas radinys. Dar po vieną tokią monetą buvo rasta Vilniuje ties gynybinės sienos bastėja, Altoniškėse (Kauno r.), Alsėdžiuose (Plungės r.) ir Šventojoje (Palangos m.).²⁰ Taip pat žinoma ir apie dvi tos pačios valdovės $\frac{1}{4}$ erės monetas, rastas Vilniuje – Valdovų rūmų teritorijoje ir Trakų gatvėje. Varinės Švedijos monetos į Lietuvą pateko per 1654–1667 m. karą kartu su švedų kariais. Tačiau vienos gyventojai šių monetų nepriėmė, nes tuo metu varinių monetų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pinigų apyvartoje nebuvo.

Prie retesnių radinių galima priskirti ir Elbingo Gustavo II Adolfo 1632 m. šilingą (**5 pav.**) bei LDK Aleksandro pusgrašį (**6 pav.**).

5. Elbingas. Gustavas II Adolfas. Šilingas. 1632 m. Ø 17,0 mm, p – 0,62 g. Rasta 1955 m. Saugoma: LNM, AR 386.40. Elblag. Gustav II Adolf. Shilling. 1632. Ø 17.0 mm, p – 0.62 g. Found in 1955. Preserved at: LNM, AR 386.40.

6. LDK. Aleksandras. Pusgrašis. B. d. (apd.) Ø 20,0 mm, p – 1,02 g. Rasta 1955 m. Saugoma: LNM, AR 386.35.

GDL. Aleksander. Half groat. N. d. Ø 20,0 mm, p – 1,02 g. Found in 1955. Preserved at: LNM, AR 386.35.

Kalbant apie 1955 m. rastas monetas svarbu pažymėti ir tai, kad 2004 m. pietinėje Gedimino kalno papédėje buvo vykdomi nauji archeologiniai tyrimai, o jų metu atkasta ir dalis senosios perkaso. Žemėse, kuriomis buvo užversta 1955 m. perkasa, rastos dvi XVI a. monetos – 1556 m. ir 1563 m. LDK Žygimanto Augusto denarai.

Nuo 1956 iki 1962 m. buvo vykdomi dideli archeologiniai tyrimai Gedimino kalno šiaurinėje papédėje, ties Šv. Onos-Barboros bažnyčia. Tyrimų metu rasta per 40 monetų, tačiau spaudoje apie jas labai mažai rašyta. Štai 1957 m. *Literatūroje ir mene* buvo išspausdintas darbus vykdžiusio archeologo Adofo Tautavičiaus straipsnis, kuriamė sakoma, kad Gedimino kalno papédėje negausiai buvo rasta XVI–XIX a. monetų.²¹ Tas pats sakinyς pakartotas ir 1958 m.²² bei 1960 m.²³ 1961 m. paminėta, kad viename iš daugelio kapų, surastų šalia Šv. Onos-Barboros bažnyčios, buvo rastos ikapės – odinė piniginė, puošta žalvariu, o joje sunykusi monetėlė.²⁴

Kiek daugiau žinių apie 1956–1960 m. monetų radinius Gedimino kalno šiaurinėje papédėje pateikta ataskaitose, tačiau ir čia ne visos rastos monetos identikuotos. Didesnioji dalis šių tyrimų metu rastų monetų pateko į Vilniaus pilies muziejų, iš ten vėliau – į Lietuvos nacionalinį muziejų. Tačiau dalies archeologinių tyrimų ataskaitose minimų monetų Pilies muziejaus inventorinėse knygose nėra, pavyzdžiui, vienoje tyrimų ataskaitoje rašoma apie 1956 m. liepos mėnesį virš Šv. Onos-Barboros bažnyčios juodų žemų sluoksnyje rastas 1812 m. dvi kapeikas, o 2 m gylyje – 1754 m. monetą (gal Lenkijos Karalystės Augusto III graši).²⁵ Neišliko ir daugiau nei aštuonios ataskaitoje minimos 1958 m. rastos monetos.²⁶ Deja, iš ataskaitoje aprašytų monetų tiksliai nustatyti neįmanoma nė vienos, bet panašu, kad didžioji dalis jų buvo XVII a. šilingai. Nepavyko atsekti ir dvejų 1960 m. rastų monetų. Tiesa, dalis monetų muziejaus inventorinėse knygose yra be tikslų metrikų, pavyzdžiui, prie penkių monetų téra parašyta, kad jos rastos 1955–1957 m. Gedimino kalno šiaurinėje papédėje.²⁷

7. Mantuja. Ferdinandas Karolis Gonzaga-Nevers. Kavalotas (Cavallotto, 10 soldų). 1705 m. Rasta 1958 m.

Mantua. Ferdinando Carlo Gonzaga-Nevers. Cavallotto (10 soldi). 1705. Found in 1958.

Idomiausias tą metų radinys buvo 1958 m. ataskaitoje minima gegužės 19 d. III plote, kastame tarp naujosios bažnyčios šiaurytinio krašto ir Senojo arsenalo, kvadratuose 35–36/I–III, žemiau žemutinio akmenų grindinio, molio ir koklių sluoksnyje, rasta 1705 m. Mantujos moneta (7 pav.).²⁸ Gaila, ši moneta iš muzieju nepateko, tačiau išliko jos trynė, iš kurios pavyko nustatyti, kad tai biloninė Mantujos Ferdinando Karolio Gonzagos-Neverso 1705 m. 10 soldų moneta kavalotas (*Cavallotto*). Šiuo metu daugiau tokų monetų radinių Lietuvoje nežinoma.

8. Švedija. Gustavas II Adolfas. 1 erė. 1626 m. Klipa. 32,3x29,4 mm, p – 27,28 g. Rasta 1957 m. Saugoma: LNM, VPM 320.
Sweden. Gustav II Adolf. 1 ore. 1626. Klipping. 32.3x29.4 mm, p-27.28 g. Found in 1957. Preserved at: LNM, VPM 320.

Neeilinis buvo ir dar vienas radinys. 1957 m. į vakarus nuo Šv. Onos-Barboros bažnyčios, kaip rašoma ataskaitoje, rasta žalvarinė keturkampė plokštėlė, kurios viena pusė papuošta trimis karūnomis, raidėmis GAR ir skaičiumi 1626.²⁹ Tai Švedijos valdovo Gustavo II Adolfo 1626 m. 1 erė – varinė klipa (8 pav.). Tokių monetų Lietuvos teritorijoje taip pat daugiau nerasta. Ši moneta, kaip ir varinė erė, rasta 1955 m., yra karos su Švedija liudininkė.

9. Rusija. Aleksejus Michailovičius. Altynas. (1654–1655 m.) Ø 15,3 mm, p – 1,17 g. Rasta 1957 m. Saugoma: LNM, VPM 331.
Russia. Alexei Mikhailovich. Altyn. (1654–55) Ø 15.3 mm, p-1.17 g. Found in 1957. Preserved at: LNM, VPM 331.

Gana retas radinys yra ir 1957 m. rastas Rusijos caro Aleksejaus Michailovičiaus 1654–1655 m. kaldintas altynas (3 kapeikos), ataskaitoje neminimas (9 pav.). Ši varinė moneta tuomet buvo vienintelis toks radinys Lietuvoje, o dabar žinomi trys radiniai (visi Žemutinės pilies teritorijoje). Jie, kaip ir visos Aleksejaus Michailovičiaus varinės monetos, iš Lietuvos pateko su rusų kariais.

Pažymėtinas yra ir 1960 m. radinys. Virš bažnyčios grindų buvo rastas kapas. Žmogus buvo palaidotas jau po bažnyčios nugriovimo, karste.³⁰ Šiame kape (Nr. 1(65)), krūtinės srityje, buvo rastos šešios sulipusios XVII a. vidurio monetos – šilingai. Ataskaitoje užsimenama ir apie dar vieną palaidojimą su moneta – kape Nr. 5(69), 12 cm žemiau kojos kelio, gulėjo tarsi odinės piniginės liekanos. Nuimant griaucius rasta moneta³¹, tačiau muziejaus inventoriuje knygoje tokios informacijos nerandame.

Per paskutinius dvejus tyrimų metus (1961–1962 m.), kai tyrimai vyko palei naujojo Arsenalo pastato rytinę sieną ir atkastas ne vienas kelio grindinys, monetų nebuvu rasta.

Nauji archeologiniai tyrimai Žemutinės pilies teritorijoje buvo pradėti 1964 m., kai buvo kasta šiluminė trasa. Šie darbai susilaikė ne tik archeologų, bet ir visuomenės dėmesio. *Tiesoje* pasirodė net du tam skirti straipsniai. Liepos 4 d. numeryje rašoma, kad prie Paveikslų galerijos prieš kelias dienas išrausta tranšeja jau atidengė kai kurias paslaptis – rasta pora XVIII–XIX a. monetų.³² Rugpjūčio 20 d. straipsnyje darbus prižiūrėjęs archeologas A. Tautavičius nurodė, kad arti galerijos sienos, tranšejoje, surastos XVII a. monetos.³³ Daug daugiau informacijos apie monetų radinius galima rasti ir tyrimų ataskaitoje, tiksliau, jos priede, Izabelės Mulevičienės sudarytame rastų dirbinių sąraše.³⁴

Trasa buvo kasama nuo Vyriausiojo tribunolo pastato per Katedros aikštę Arkikatedros rytinio galo ir Valdovų rūmų vakarinio korpuso link, paskui ji krito Valdovų rūmų vakarinį korpusą ir rūmų vidinį kiemą ir ējo rūmų rytinio korpuso šiaurinės pusės link, o nuo ten suko naujojo Arsenalo pastato pietinės dalies link.

10. Jungtinės Provincijos. Olandija. Dukatas. 1771 m. Ø 22 mm, p – 3,43 g. Rasta 1964 m. Saugoma: LNM, N 5341.
The Netherlands. Ducat. 1771. Ø 22 mm, p-3.43 g. Found in 1964. Preserved at: LNM, N 5341.

Šiluminė trasa buvo kasama gana negiliai, darbai daugumoje vietų buvo atliekami technika, tad priežiūros metu monetų buvo rasta nelabai daug – 15 vnt. Monetas apėmė laikotarpį nuo XVII iki XIX a. Iš visų rastų monetų išskiria tarp Vyriausiojo tribunolo rūmų griuvėsių rasta auksinė moneta – Jungtinė Provincijų Olandijos 1771 m. dukatas (10 pav.). Nors pati moneta nėra labai reta, tačiau auksinės monetos – labai reti radiniai. Iki šiol archeologinių tyrimų metų auksinių monetų dar buvo rasta tik penkiose Vilniaus vietose – ties gynybinės sienos bastėja (1965–1968 m.), Alumnate (S. Daukanto a. 3/8, 1988 m.), Valdovų rūmų teritorijoje (1999, 2001 m.), T. Vrublevskio g. (2002 m.) ir Sereikiškių parke (2003 m.).

Numizmatikos radiniai nuo 1974 iki 1987 m.

Po 1964 m. tyrimų dešimtmetį Žemutinės pilies teritorijoje jokių numizmatikos radinių nebuvu surasta, nors žemės darbai vyko. Štai 1968–1970 m. Valdovų rūmų vakarinio korpuso rūsiuose įrengta buvusios Paveikslų galerijos oro kondicionavimo įrenginių patalpa, nuo 1972 m. pradėtas tirti Senojo arsenalo pastatas. Šiuos tyrimus iki

1978 m. vykdė architektas Sigitas Lasavickas ir archeologai Albertas Lisanka bei Irena Jučienė. Žinia apie šiu darbų metu surastą monetą mus pasiekė tik 1974 m., kai Senajame arsenale, šurfe Nr. 28, buvo rastas LDK Stepono Batoro 1584 m. šilingas.³⁵ Ši moneta – labai retas radinys. Žemutinės pilies teritorijoje iki šiol yra rasta tik viena tokia moneta. Gaila, kad 1974 m. rastos monetos likimas nėra žinomas, nes muziejuose monetos su tokia radimo metrika neužfiksuota.

Be to, vykdant tyrimus, 1974 m. aptiktas ir dar vienas unikalas radinys – tai Arsenalo rytiniam korpuse, ties pietrytine siena, 0,6 m gylyje po akmeniu rastas XVII a. vidurio lobis.³⁶ Kartu su monetomis rasti audinio likučiai ir metalinis puodelis. Lobis, kurį sudarė 301 Rusijos caro Aleksejaus Michailovičiaus (1645–1676) varinė moneta – 21 denga, 274 kapeikos, 5 groševikai ir 1 altynas – 1979 m. pateko į tuometinį Istorijos ir etnografijos muziejų (dabar Lietuvos nacionalinis muziejus). Šios monetos iš visų Žemutinės pilies teritorijoje rastų spaudoje buvo minimos daugiausia. Tokio didelio dėmesio šis radinys susilaukė todėl, kad tai lobis, o kartu ir dėl to, kad tai vienintelis tokios sudėties lobis, rastas Lietuvoje. Idomiausia tai, kad nors apie šį lobį ir daug rašyta, jo radimo data nurodomi net ketveri skirtinių metai (1975³⁷; 1976³⁸, 1977³⁹, 1979⁴⁰), bet nė vieni iš jų nėra teisingi.

1978 m. ir 1982 m. vadovaujant A. Lisankai po Senojo arsenalo rytiui korpusu buvo ištirtas 415 m² plotas, tačiau šių tyrimų metu rasta vos viena moneta – tai 1978 m. Arsenalo rytinio korpuso šiaurvakarinėje dalyje rasti LDK Žygimanto Augusto 1570 m. 2 denarai.⁴¹ 2001 m. į Lietuvos nacionalinį muziejų kartu su didele dalimi Žemutinės pilies radinių pateko ir Rygos Kristinos 1661 m. šilingo falsifikatas. Ši moneta buvo rasta 1983 m. Arsenalo rytinio korpuso pietrytiname gale.

Aštuntajame dešimtmetyje, be tyrimų, atliktu Arsenalo rytiniam korpuse, 1977 m. ir 1979 m. archeologiniai tyrinėjimai vyko ir Gedimino kalno vakarinėje papédėje, vakarinės atraminės sienos ruože tarp pilies prižiūrėtojo namo pietinio galo ir Valdovų rūmų rytinio korpuso šiaurinio galo. 1977 m. buvo rasti trys XVII a. vidurio šilingai⁴², o 1979 m. – keturių monetos: trys XVII a. vidurio šilingai ir XIX a. moneta.⁴³ Pažymėtina, kad po gana ilgos pertraukos, trukusios nuo 1964 m., spaudoje vėl pasirodė, nors ir menka, archeologo Stasio Patkausko žinutė apie monetų radinius Žemutinės pilies teritorijoje.⁴⁴ Taip pat pažymėtina, kad nuo aštuntojo dešimtmecio pabaigos ataskaitose jau randame visų radinių sąrašus, tarp jų ir monetų. Stengiamasi ne tik paminėti rastasias monetas, bet ir nurodyti tikslęs radimo vietą, sluoksnį ir gyli.

Nuo devintojo dešimtmecio vidurio prasideda gana platūs Žemutinės pilies teritorijos archeologiniai tyrinėjimai. 1983–1987 m. archeologas A. Lisanka vykdė Senojo arsenalo teritorijos darbų priežiūrą ir šios teritorijos archeologinius tyrimus, o 1984–1988 m. – ir archeologinius tyrimus Arkikatedroje. Nuo 1987 m. prasidėjo ir archeologiniai tyrimai Valdovų rūmų teritorijoje. Šių naujų tyrimų metu buvo randama ir vis

naujų monetų. Apie jas ir toliau išsamiausia informacija būdavo pateikiama tik tyrimų ataskaitose, tačiau didžioji dalis surastų monetų nebuvu visiškai nustatytos.

Vykstant darbus Senojo arsenalo teritorijoje monetų buvo randama dvejus metus. 1986 m. tiriant šiaurinį Arsenalo korpusą (dab. Lietuvos nacionalinio muziejaus archeologijos ekspozicijos pastatas) buvo rasta 11 XVI–XIX a. monetų.⁴⁵ Po metų, 1987 m., tiriant vakarinio Arsenalo korpuso šiaurinę dalį (dab. Lietuvos nacionalinio muziejaus administracijos pastatas) taip pat rasta per 10 monetų, tačiau tikslų duomenų, kiek ir kokios tai buvo monetos, nėra, nes radiniai nepateko į muziejų rinkinius. Tyrimų ataskaitoje rašoma, kad buvo rastas XVIII a. varinis grašis, Karolio XI šilingas, Jono Kazimiero 1666 m. šilingas.⁴⁶ Idomiausia informacija ta, kad šurfo Nr. 11b pietrytiname krašte, koklių krosnies molyje, rasti penki Jono Kazimiero šilingai.⁴⁷ Galbūt apie tas pačias monetas užsimenama ir A. Lisankos straipsnyje, kuriame rašoma, kad rasta keliolika Jono Kazimiero (1648–1668) šilingų.⁴⁸ Ši radinė, matyt, reikšt laikytini nedideliu lobiu, nes tradicija slėpti pinigus krosnyse buvo žinoma jau nuo seno. Tik gaila, kad ataskaitoje nėra detalaus šio radinio aprašymo. Neaišku, ar kitoje ataskaitos vietoje minimi penki Jono Kazimiero šilingai, rasti tame pačiame šurfe ir tame pačiame gylyje, yra tos pačios monetos ar kitos.⁴⁹ Šių tyrimų monetoms nepatekus į muziejų taip ir liko neaiškus tikslus jų kiekis ir priklausomybė.

1984–1988 m. vykdant archeologinius tyrimus Arkikatedroje buvo rastos aštuonios monetos. Pirmoji aptikta 1984 m. tarp Arkikatedros rytinės sienos ir Valdovų rūmų vakarinio korpuso kastame plote. Tai Rusijos imperijos Pavlo I 1797 m. 2 kapeikos. Moneta rasta griuvésiuose ir, matyt, buvo pamesta griaunant Valdovų rūmus. Apie šią monetą nerašoma nė vienoje tyrimų ataskaitoje. Apie ją sužinota tik tuomet, kai 2000 m. į Lietuvos nacionalinį muziejų pateko dalis buvusio Paminklų restauravimo ir projektavimo instituto radinių.

Visos kitos septynios monetos buvo rastos Arkikatedroje 1985 m. Apie tris rastas monetas rašyta ir spaudoje.⁵⁰ Šiaurinėje navoje, perkasoje Nr. 2, kape Nr. 19, virš mirusio galvos rasti du Čekijos Václavo IV (1378–1419) grašiai.⁵¹ Toje pat perkasoje, griuvésiuose, rastas LDK Aleksandro (1492–1506) denaras ir LDK Zigmanto III Vazos 1626 m. šilingas.⁵² Vidurinėje navoje, perkasoje Nr. 3, – LDK Žygimanto Augusto 1565 m. pusgrašis ir du Rygos miesto Kristinos 1650 m. šilingai.⁵³ Pastarosios penkios monetos buvo rastos perkastuose sluoksniuose. Tačiau, matyt, visos jos buvo idėtos mirusiesiems į kapus. Dalis šių monetų iš pradžių laikytos Arkikatedros požeminių kapitulos kriptos ekspozicijoje, po vienu iš stiklinių gaubtų. Kur šios monetos pateko po 2003–2004 m. kapitulos kriptoje vykdytų archeologinių tyrimų, duomenų nėra. Abu Prahos grašiai šiuo metu yra saugomi Lietuvos dailės muziejuje, į kurį pateko po Prano Gudyno restauravimo centre atliktu konservavimo darbų. Pažymėtina, kad abi monetos iki tol niekur nebuvu tiksliai identifikuotos.

1986 m. archeologas Gintautas Stankevičius atliko archeologinius tyrimus tiesiant trasą fontanui. Trasa buvo tiesiama nuo Arkikatedros rytinėje pusėje iрengtos buvusios Paveikslų galerijos oro kondicionavimo iрenginių patalpos palei Valdovų rūmų vakarinį korpusą iki karaliaus Mindaugo paminklo vietoje buvusio fontano. Sių tyrimų metu griuvėsiuose virš grindinio buvo rastos trys XVIII a. monetos.⁵⁴

Apibendrinimai

Apibendrinant šiam straipsnyje minimus Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje rastus numizmatikos radinius norėtusi atkreipti dėmesį į keletą dalykų. Per beveik šimto metų laikotarpį buvo rasta per šimtą pavienių monetų radinių. Tiesa, mes nežinome, koks kiekis monetų rastas 1939–1941 m. rekonstruojant Katedros aikštę. Galima manyti, kad jų buvo rasta apie kelias dešimtis. Jei ši rastų monetų kiekį palygintumėme su šiandien randamų monetų kiekiais, jis atrodytų labai mažas. Štai XX a. paskutiniame dešimtmetyje atliekant darbus Valdovų rūmų teritorijoje vidutiniškai buvo randama po 50 monetų kasmet. Teisybės dėlei pažymėkime, kad šių tyrimų metu kartais buvo naudojamas ir metalo detektorius. Jei turimus skaičius palyginsime su pastarojo dešimtmecio, tai mūsų straipsnyje minimų monetų kiekis sudarys vos penktąjį ar dar mažesnę dalį kasmet randamų monetų kiekio. Be abejonės, tokį didelį šiandien randamų monetų kiekį lemia metalo detektorius naudojimas ir didesni tyrimų plotai. Pastarųjų metų archeologiniai tyrimai Žemutinės pilies teritorijoje parodė, kad žemėje glūdi labai daug numizmatikos radinių. Deja, dėl nedidelio dydžio šie radiniai paprasta akimi žemėje dažniausiai retai pastebimi. Nustatyta, kad metalo detektorius naudojimas archeologinių tyrimų metu rastų monetų kiekį gali padidinti iki trijų kartų. Tieki daug monetų randama tuomet, kai archeologiniai tyrimai vykdomi metodiškai – nukasant po 10 cm storio sluoksnį ir metalo detektoriumi tikrinant žemes. Šio straipsnio autorius pastarųjų metų patirtis dirbant su metalo detektoriumi rodo, kad detektorius naudojimas rastų monetų kiekį gali padidinti penkis ar net daugiau kartų.

Tad nėra abejonės, kad mus pasiekė žinios tik apie labai menką dalį monetų, kurios tyrimų plotuose įvairiu metu pateko į žemę. Tačiau nedidelį rastų monetų kiekį nulémė ne tik tai, kad tuo metu nebuvu naudotas metalo detektorius, bet ir tai, kad dauguma darbų buvo atliekama skubotai ir nemetodiškai. Rastų monetų kiekui įtakos turėjo ir pats požiūris į šiuos radinius. Didžioji dalis už vykdomus darbus atsakingų asmenų į monetas žiūrėjo tik kaip į atsitiktinius, mažai vertingus radinius, tuo tarpu monetos yra pagrindinis sluoksnių ir radinių datavimo šaltinis. Pažymėtina ir tai, kad monetų buvo rasta daugiau, nei minima šiam straipsnyje, tačiau jos pateko į privačių asmenų rankas ir žinių apie jas beveik neturime. Galime

tik prisiminti, kad nežinomas monetų kiekis buvo rastas 1900 m. ir 1939–1941 m. Katedros aikštėje. Néra tiksliai žinoma ir kiek monetų buvo rasta 1956–1960 m. Didesnis kiekis monetų, nei žinoma, rastas ir devintajame dešimtmetyje vykdant tyrimų darbus Arsenale. Žinoma, kad apie vieną ar dvi monetas iš šių tyrimų pateko į privatų rinkinį. Be abejonės, monetų buvo rasta ir kitų tyrimų metu, bet apie jas žinių neturime. Neturime žinių ir apie kitus numizmatikos radinius – žetonus ir plombas. Straipsnyje yra minimas vos vienas neidentifikuotas žetonas, rastas 1908 m.

Kita problema ta, kad net ir iš tų monetų, apie kurių radimą turime duomenų, ne visos yra tiksliai identifikuotos. Senosiose publikacijose ar tyrimų ataskaitose retai kada būdavo pateikiamas tikslus monetos aprašymas. Ir tik tos monetos, kurios šiandien saugomos muziejuose, yra tiksliai nustatytos. Tačiau didžioji dalis iki 1941 m. rastų monetų ir per 20 monetų, rastų archeologinių tyrimų metu po 1955 m., į muziejus nepateko ir jų tiksliai priklausomybė liko neaiški.

Ir vis dėlto, nors beveik per šimtą metų ir rasta keletą kartų mažiau monetų, nei jų buvo galima rasti, ir didelė dalis monetų tiksliai neidentifikuota, tarp surastų monetų yra net keli išskirtiniai radiniai. Iš jų galime paminėti dalį sidabro lydinio, auksinį dukataj, varines švediškas monetas, Rusijos valdovo Aleksejaus Michailovičiaus jefimką ir altyną, Mantujos monetą. Dalis šių monetų net ir šiandien yra vienetiniai radiniai Žemutinės pilies teritorijoje, nors pavienių monetų radinių šioje teritorijoje jau yra rasta apie 5 tūkstančius. Išskirtinis ir Aleksejaus Michailovičiaus varinių monetų lobis, kuris iki šiol yra vienintelis tokis radinys visoje Lietuvoje.

Išvados

Duomenų apie Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje iki 1987 m. rastus numizmatikos radinius analizė leidžia daryti šias išvadas:

1. Nuo 1900 iki 1987 m. Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje buvo vykdyta daug ir labai plačios apimties žemės judinimo darbų, tačiau visų šių darbų metu rasta vos per šimtą pavienių numizmatikos radinių ir trys monetų lobiai. Tikslus radinių kiekis nežinomas dėl to, kad neišliko dokumentacija arba patys radiniai.

2. Dėl tų pačių priežasčių nėra galimybės tiksliai identifikuoti didelio kiekio numizmatikos radinių.

3. Didžioji dalis numizmatikos radinių datuojami XVII a. Taip pat rasta ir XIV–XVI a. bei XVIII–XIX a. radinių.

4. Nors numizmatikos radinių kiekis, šių dienų tyrimų duomenimis, labai nedidelis, tačiau tarp jų yra net keli radiniai, kurie iki šiol Žemutinės pilies teritorijoje neturi sau analogų. Tai – dvi švediškos varinės monetos, Aleksejaus Michailovičiaus jefimka, Mantujos moneta ir Aleksejaus Michailovičiaus varinių monetų lobis.

I priedas.

Monetos, rastos Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje nuo 1900 m. iki 1987 m.

1900 m., Katedros aikštė, Jekaterinos II paminklo vietoje.

Nežinomas kiekis XVII–XIX a. monetų.

Lit.: Спрогис, 1900, p. 11.

1908 m. rugpjūtis, Gedimino kalno šiaurinė papédė, Senojo arsenalo rytinio korpuso pietiniamė gale.

Lenkija. Jonas Kazimieras. Šilingas. ? m.

Lenkija. Stanislovas Augustas. Grašis. ? m. (l. n. – labai nudilusi)

Lenkija. Stanislovas Augustas. 3 grašiai. ? m. (l. n.)

Rusijos imperija. Jelizaveta. Denga. 1744 m.

Rusijos imperija. Jelizaveta. Denga. 1745 m.

Rusijos imperija. Jekaterina II. Grivenikas. 1794 m.

Rusijos imperija. Nikolajus I. 5 kapeikos. 1836 m.

Rusijos imperija. Aleksandras I. 1 kapeika. 1822 m.

Skaičiavimo (?) žetonas. Niurnbergas (?).

Lit.: Книга пожертвований в Виленскую публичную библиотеку и музей 1867–1914, VUB RS, f. 46-168, l. 49; Миловидов, 1909, p. 23, 24, 47–48.

1912 m. gegužės 20 – birželio 10 d., liepos 10 – rugpjūčio 10 d., Žemutinė pilis, šalia Gedimino kalno (manoma, kad pietinėje papédėje), tiesiant kanalizaciją.

Lenkija. Varinė XVIII a. moneta su Saksų herbu. Augusto III grašis 1754–1755 m. arba Varšuvos kunigaikštystės (1810–1815) 1 ar 3 grašiai. Rasta 3,5 m gylyje.

Rusijos imperija. Aleksandras I. 2 kapeikos. 1810 m. Rasta 1912 m. gegužės 20 – birželio 10 d.

Lit.: VUB RS, f. 46-176, l. 62; Senovės radiniai, 1912, p. 2. Rusijos imperija. Nikolajus I. ¼ kapeikos. 1840 m. Rasta 1 m gylyje.

Rusijos imperija. Nikolajus I. 2 kapeikos. 1843 m. Rasta 2 m gylyje.

Lit.: VUB RS, f. 46-176, l. 66, Nr. 101, 100, 126.

1931 m., Katedros aikštė, po potvynio atliekant žemės darbus.

LDK. XIV a. Pusapvalės lazdėlės formos 1/3 sidabro lydinio, su 2 įkartom. P – 72,52 g.

Lit.: Afanasjeva, 1985, p. 3; Michelbertas, 1989, p. 31; Спасский, 1982, p. 88, foto.

Saugoma: Ermitažas (Sankt Peterburgas, Rusija). Apie 1981 m. padovanojo vilnietis B. P. Gurinovičius.

1933 m. gegužė, plotas į šiaurę nuo Arkikatedros, 2,5 m gylyje.

Lenkija. Augustas III. Grašis. 1755 m.

Rusijos imperija. Aleksandras II. 1 kapeika. 1860 m. (BM – Varšuva)

Lit.: Hołubowicz, 1933, p. 3.

1939–1941 m., rekonstruojant Katedros aikštę.

Nežinomas kiekis XVII–XX a. monetų.

Rusijos imperija. Nikolajus II. 1 kapeika. 1910 m.

Lit.: LNM priėmimo aktas, 2001, gruodžio 12, Nr. 13 (LNМ – Lietuvos nacionalinis muziejus).

Saugoma: LNM, N 20793.

? Rusija. Jefimka. (g. – gera) Ø 40,7 mm. Cviolis, Deventeris, Kempenas (Nyderlandai). Karolis V. Taleris. 1555 m. Rasta 1940 m.

Lit.: Спасский, 1971, p. 140, Nr. 671; 1988, p. 41, Nr. 50, p. 68, Nr. 250.

Čekija. Vaclovas IV (1378–1419)? Grašis. Rasta 1941 m. Katedros aikštė, įmūryta Vyskupų rūmų pietinėje sienoje. Rasta pramušant dalį pamatų kanalizacijos tikslams.

Lit.: Morelowski, 1940–1942, p. 35; Kitkauskas, 1989, p. 149. Monetų lobis (1570/1940) 1940 m. aikštės rekonstrukcijos metu darbininkai, kasdami žemę greta Katedros, rado keletą kamuolių sulipusių monetų. Šiame lobyje galėjo būti LDK Žygimanto Augusto grašių trečiokų ketvirtokų ir kontrasignuotas Neapolio pustaleris.

Lit.: Ivanauskas, 1995, p. 35, Nr. 45.

Saugoma: Šiaulių „Aušros“ muziejus.

1955 m., Gedimino kalno pietinė papédė, parkas.

Rastos apie 7 m į pietus nuo tako į kalną:

Elbingas. Gustavas II Adolfas. Šilingas. 1632 m. (g.) Ø 17,0 mm, p – 0,62 g (**5 pav.**)

Lenkija. Zigmantas III Vaza. Pusantrokas. 1623 m. (g.) Ø 19,5 mm, p – 0,78 g.

Ryga. Gustavas II Adolfas. Šilingas. 1637 m. (apd. – apdilusi) Ø 16,1 mm, p – 0,49 g.

Ryga. Gustavas II Adolfas. Šilingas. 16... m. (apd.) Ø 16,0 mm, p – 0,54 g.

Ryga. Kristina. Šilingas. 1640 m. (g.) Ø 15,3 mm, p – 0,68 g.

Švedija. Kristina. 1 erė. MDCXLVI (1646 m.) (apd.) Ø 48,6 mm, p – 52,44 g (**4 pav.**)

Rasta plote Nr. I, kv. 5/C, 1,7 m gylyje, tamsios riebios žemės sluoksnyje:

LDK. Aleksandras. Pusgrašis. B. d. (apd.) Ø 20,0 mm, p – 1,02 g (**6 pav.**)

Lit.: IEM inventorinė knyga Nr. 7M, LNMA, ap. 3, b. 120, l. 319; Daugudis, 1955, p. 4–6, 24–25.

Saugomas: LNM, AR 386:40; AR 386:39; AR 386:38; AR 386:41; AR 386:37; AR 386:36; AR 386:35.

Rasta birželio mėn. Pilies ir Barboros Radvilaitės gatvių kampe, kasant kanalizacijos griovį:

Rusijos imperija. Anna. Denga. 1735 m. (apd.) Ø 26,1 mm, p – 7,62 g.

Lit.: IEM inventorinė knyga Nr. 7M, LNMA, a. 3, b. 120, l. 320.

Saugoma: LNM, AR 386:42.

1956 m. liepos mėn., Gedimino kalno šiaurinė papédė, virš Šv. Onos-Barboros bažnyčios.

Rusijos imperija. Aleksandras I. 2 kapeikos. 1812 m.

Nežinoma moneta 1754 m. (gal Lenkijos Augusto III grašis).

Lit.: Tautavičius, 1957, p. 19.

1957 m., Gedimino kalno šiaurinė papédė, plote į vakarus nuo bažnyčios.

Lenkija. Jonas Kazimieras. Šilingas. 166... m. (daužyta, raižyta) Ø 17,3 mm, p – 1,23 g.

Lenkija. Stanislovas Augustas. Grašis. 1777 m. EB (n. – nudilusi) Ø 21,2 mm, p – 3,19 g.

LDK. Žygimantas Augustas. Denaras. 15... m. (aptrupėjusi) Ø 11,0 mm, p – 0,21 g (**11 pav.**).

Lenkija–LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. ? m. Vienpusis. (g.) Ø 16,0 mm, p – 1,07 g.

Livonija. Kristina. Šilingas 16... m. (apd.) Ø 15,3 mm, p – 0,42 g.

Ryga. Kristina. Šilingas. 1641 m. (apd.) Ø 14,7 mm, p – 0,48 g.

Ryga. Karolis XI. Šilingas. 1661 m. (apd., atrupėjusi) Ø 15,6 mm, p – 0,43 g.

Lit.: VPM inventorinė knyga, LNM A, ap. 3, b. 35.

Saugoma: LNM, VPM inv. Nr. 325/1; Nr. 332; Nr. 322; Nr. 325/2; Nr. 323; Nr. 324; Nr. 321.

Prie pilies prižiūrėtojo namo šiaurinės sienos:

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1664 m. (apd.) Ø 16,0 mm, p – 1,38 g.

Livonija. Kristina. Šilingas. 16... m. (apd., pusė spaudo) Ø 15,3 mm, p – 0,37 g.

Ryga. Kristina. Pusantrokas. 1649 m. (apd., aplūžusi) Ø 18,8 mm, p – 0,72 g.

Švedija. Gustavas II Adolfas. 1 erė. 1626 m. Klipa. (g.) 32,3x29,4 mm, p – 27,28 g (**8 pav.**).

Lit.: VPM inventorinė knyga, LNM A, ap. 3, b. 35; Tautavičius, 1958, p. 42.

Saugoma: LNM, VPM inv. Nr. 329; Nr. 326; Nr. 328, VPM 320.

Šv. Onos–Barboros bažnyčios šiaurvakarinėje dalyje:

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1666 m. Vilnius (apd.) Ø 15,4 mm, p – 1,10 g.

Ryga. Gustavas II Adolfas. Šilingas. 1625 m. (apd., lenkta) Ø 17,0 mm, p – 0,74 g.

Rusija. Aleksejus Michailovičius. Altynas. (1654–1655 m.) (apd., korodavusi) Ø 15,3 mm, p – 1,17 g (**9 pav.**).

Lit.: VPM inventorinė knyga, LNMA, ap. 3, b. 35.

Saugoma: LNM, VPM inv. Nr. 327; Nr. 330; Nr. 331.

1956–1957 m., Gedimino kalno šiaurinė papédė.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1666 m. Vilnius. (apd.) Ø 15,6 mm, p – 1,37 g.

Ryga. Zigmantas III Vaza. Šilingas ? m. Falsifikatas (n.) Ø 16,8 mm, p – 0,51 g.

Ryga. Gustavas II Adolfas. Šilingas. 1633 m. (apd.) Ø 16,1 mm, p – 0,58 g.

Ryga. Gustavas II Adolfas. Šilingas. 16... m. Ø 15,4 mm.

Vokietija. 5 reichsmarkės. 1934 m. (apd.) Ø 29,3 mm, p – 13,83 g (A – Berlynas) (**12 pav.**).

Lit.: VPM inventorinė knyga, LNMA, ap. 3, b. 35.

Saugoma: LNM, VPM inv. Nr. 334; Nr. 333/2; Nr. 333/1; Nr. 335; Nr. 336.

1958 m., Gedimino kalno šiaurinė papédė, Šv. Onos–Barboros bažnyčios šiaurvakarinėje dalyje:

Mantuja. Ferdinandas Karolis Gonzaga-Nevers. Kavalotas (*Cavallotto*, 10 soldų). 1705 m. Av. *DOMINE PROBASTI / MANTVAE Rv. QVILEGES IVRAQVE SERVAT* (*Su pagarba įstatymams ir tradicijoms*). (Bilonas. Ø 22 mm, p – 2,4 g). Žemiau trečiojo akmenų grindinio, molio ir koklių sluoksnyje (**7 pav.**).

Lenkija–LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. ? m. (kv. 29/VI)

Lenkija–LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. ? m. (kv. 32/V)

Livonija–Ryga. XVII a. šilingas. (kv. 29/VI)

XVII a. vidurio šilingas (?). (kv. 33/VIII)

Keli XVII a. vidurio šilingai (?).

XVII a. vidurio moneta.

XVII a. šilingas (?). (kv. IX/37)

XVIII a. vidurio sunykusi moneta. (kv. 32/VI)

Lit.: Tautavičius, 1959, p. 6, 8–9, 40, 44, 75.

1960 m. gegužė–birželis, Gedimino kalno šiaurinė papédė, vakarinėje ir pietvakarinėje ploto dalyse.

Lenkija. Jonas Kazimieras. Šilingas. 166(?) m. Falsifikatas. (n.) Ø 15,2 mm, p – 0,94 g.

Lenkija. Augustas III. Grašis. 1755 m. (H) (apd.) Ø 20,2 mm, p – 3,38 g.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1666 m. Lietuvos Brasta. (korodavusi) Ø 15,6 mm, p – 1,09 g.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 166... m. Lietuvos Brasta. (apd.) Ø 15,5 mm, p – 1,20 g.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1665 m. Vilnius. (korodavusi, lenkta) Ø 16,1 mm, p – 0,80 g.

Rusijos imperija. Jelizaveta. Denga. 1748 m. (apd., lenkta) Ø 25,0 mm, p – 5,78 g.

Jono Kazimiero šilingo ruošinys. lenkta) Ø 15,5 mm, p – 1,29 g.

Lit.: IEM inventorinė knyga Nr. 8M, LNMA, ap. 3, b. 120a, l. 10–11; IEM inventorinė knyga Nr. 7M, LNMA, ap. 3, b. 120, l. 412.

Saugoma: LNM, AR 387:591; AR 387:593; AR 387:493; AR 387:589; AR 387:590; AR 387:592; AR 387:594.

1960 m. gegužės 21 d., virš Šv. Onos–Barboros bažnyčios grindų, virš mirusiojo griaucių:

Livonija. Kristina. Šilingas. 1647 m. (apd.) Ø 15,9 mm, p – 0,38 g.

Livonija. Karolis XI. Šilingas. 1660 m. (n.) Ø 15,5 mm, p – 0,41 g.

Livonija. Karolis XI. Šilingas. 1660 m. (aplūžusi) Ø 16,0 mm, p – 0,38 g.

Livonija. Karolis XI. Šilingas. 166? m. (n.) Ø 15,6 mm, p – 0,29 g.

Ryga. Karolis X Gustavas. Šilingas. 1659 m. (aptrupėjusi) Ø 15,4 mm, p – 0,42 g.

Ryga. Karolis X Gustavas. Šilingas. ? m. (aptrupėjusi) Ø 15,0 mm, p – 0,32 g.

Lit.: IEM inventorinė knyga Nr. 8M, LNMA, ap. 3, b. 120a, l. 11–12; E. Ivanauskas, *Monetas ir žetonai Lietuvos senkapiniuose 1387–1850*, Vilnius, 2001, p. 217–218.

Saugoma: LNM, AR 387:596; AR 387:595; AR 387:597; AR 387:599; AR 387:598; AR 387:600.

Gedimino kalno šiaurinė papédė, prie bažnyčios pietvakarinio kampo, 1,6 m gylyje, grindinėje.

XVII a. sunykusi moneta.

Gedimino kalno šiaurinė papédė, kape Nr. 5 (69): Nenustatyta moneta.

Lit.: Tautavičius, 1961, p. 6, 26.

1964 m., tiesiant šiluminę trasą.

Katedros aikštė, tarp Vyriausiojo tribunolo rūmų griuvėsių:

Jungtinės Provincijos. Olandija. Dukatas. 1771 m. (g.) Ø 22 mm, p – 3,43 g (**10 pav.**)

Lenkija. Stanislovas Augustas. Grašis. 1767 m. (G) (apd.) Ø 21,8 mm, p – 3,77 g.

Rusijos imperija. Aleksandras I. 2 kapeikos. 1812 m. (EM–HM – Jekaterinburgas) (g.) Ø 30,1 mm, p – 12,64 g (**13 pav.**)

Lit.: Inventorinė knyga Nr. 18M, LNMA, f. 3, b. 131, l. 54; Mulevičienė, 1965, p. 13–14; A. Tautavičius, Per Vilniaus Žemutinės pilies teritoriją 1964 m. birželio 22 – rugsėjo 9 d. kastos šiluminės trasos archeologinių stebėjimų duomenys, Vilnius, 1965, LII RF, b. 227, p. 5, 7.

Saugoma: LNM, N 5341; AR 387:737; AR 387:738.

Katedros aikštė, 0,5–0,7 m gylyje:

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1666 m. Vilnius (apd.) Ø 15,0 mm, p – 1,03 g.

Lenkija–LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. ? m. (l.n.) Ø 14,8 mm, p – 1,22 g.

Lit.: Inventorinė knyga Nr. 18M, LNMA, f. 3, b. 131, l. 54; Mulevičienė, 1965, p. 13; Tautavičius, 1965, p. 27.

Saugoma: LNM, AR 387:735; AR 387:736.

Katedros aikštė, šalia Šv. Kazimiero koplyčios, 0,4–0,5 m gylyje, ties trasos posūkiu:

Rusijos imperija. Jelizaveta. Denga. 1747 m. (n., lenkta) Ø 24,5 mm, p – 5,80 g.

Lit.: Inventorinė knyga Nr. 18M, LNMA, f. 3, b. 131, l. 53; Mulevičienė, 1965, p. 13–14; Tautavičius, 1965, p. 7–8.

Saugoma: LNM, AR 387:734.

Valdovų rūmai, vakarinio korpuso griuvėsių:

Ryga. Kristina. Šilingas. 1651 m. (g., lenkta) Ø 15,3 mm, p – 0,56 g.

Ryga. Karolis XI. Šilingas. 1660 m. Falsifikatas. (g.) Ø 15,7 mm, p – 0,38 g (**14 pav.**)

Lit.: Inventorinė knyga Nr. 18M, LNMA, f. 3, b. 131, l. 55; Mulevičienė, 1965, p. 13–14.

Saugoma: LNM, AR 387:741; AR 387:742.

Valdovų rūmai, vidiniame kieme:

Lenkija. Augustas III. Grašis. 175... m. (H) (apd., lenkta) Ø 19,8 mm, p – 3,26 g.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1665 m. Vilnius (apd.) Ø 15,3 mm, p – 1,10 g.

Rusijos imperija. Pavelas I. 2 kapeikos. 1797 m. (EM – Jekaterinburgas) (g.) Ø 37,7 mm, p – 13,75 g (**15 pav.**)

Lit.: Inventorinė knyga Nr. 18M, LNMA, f. 3, b. 131, l. 54; Mulevičienė, 1965, p. 13–14; Tautavičius, 1965, p. 27.

Saugoma: LNM, AR 387:739; AR 387:740; AR 387:743.

Valdovų rūmai, šiaurinio korpuso išoriniame kieme:

Lenkija. Stanislovas Augustas. Grašis. 176(?) m. G (n.) Ø 21,3 mm, p – 3,73 g.

Rusijos imperija. Jelizaveta. 2 kapeikos. 175(?) m. (n.) Ø 31,7 mm, p – 19,94 g.

Lit.: Inventorinė knyga Nr. 18M, LNMA, f. 3, b. 131, l. 55; Mulevičienė, 1965, p. 13–14; Tautavičius, 1965, p. 7–8.

Saugoma: LNM, AR 387:744; AR 387:745.

Gedimino kalno vakarinė papédė, atkarpa naujojo Arsenalo link:

Lenkija. Stanislovas Augustas. 3 grašai. 1778 m. (EB) (apd., lenkta) Ø 27,0 mm, p – 10,59 g (**16 pav.**)

Rusijos imperija. Jelizaveta. Denga. 1750 m. (apd.) Ø 24,8 mm, p – 8,87 g.

Lit.: Inventorinė knyga Nr. 18M, LNMA, f. 3, b. 131, l. 56; Mulevičienė, 1965, p. 13–14.

Saugoma: LNM, AR 387:746; AR 387:733.

1974 m. gegužės 13 d., Senasis arsenalas, šurfas Nr. 28.

LDK. Steponas Batoras. Šilingas. 1584 m.

Lit.: Lasavickas, 1975, p. 36.

Senojo arsenalo rytiniame korpuose, ties pietrytine siena: Monetų lobis (1661/1974), rastas 0,6 m gylyje, po akmeniu. Kartu su monetomis rasti audinio likučiai ir metalinis puodelis. Lobį sudarė 301 Aleksejaus Michailovičiaus varinė moneta: 21 denga, 274 kapeikų, 5 groševikai ir 1 altynas:

Rusija. Aleksejus Michailovičius. Denga. Maskvos kalykla. 1655–1663 m. (n.) Ø nuo 8,6 iki 9,8 g, masė – nuo 0,18 iki 0,23 g (7 vnt.). Pskovo kalykla. 1655–1663 m. (n.) Ø nuo 7,9 iki 9,6 mm, masė nuo 0,17 iki 0,24 g (12 vnt.); (n.) Ø 11,4 mm, p – 0,25 g.

Kapeika. Maskvos kalykla. 1655–1663 m. (n.) Ø nuo 9,3 iki 13,6 mm, p – nuo 0,21 iki 0,59 g (16 vnt.). Pskovo kalykla. 1655–1663 m. (n.) Ø nuo 10,3 iki 14,9 mm, masė nuo 0,32 iki 0,53 g (253 vnt.). Novgorodo kalykla. 1655–1663 m. (n.) Ø nuo 11,9 iki 13,9 mm, masė nuo 0,39 iki 0,44 g (6 vnt.). Groševikas. Pskovo kalykla. 1654–1655 m. (n.) Ø 15,1 mm, p – 0,78 g; (n.) Ø 15,6 mm, p – 0,82 g; (n.) Ø 15,6 mm, p – 0,86 g; (n.) Ø 16,6 mm, p – 0,80 g; (n.) Ø 16,9 mm, p – 0,86 g. Altynas. Pskovo kalykla. 1654–1655 m. (n.) Ø 18,7 mm, p – 1,16 g.

Lit.: LNM, priėmimo aktas Nr. 246, 1990 m. lapkričio 5 d.; Duksa, 1981, p. 2; 1982, p. 192–193; 1991, p. 111; Ivanauskas, 1995, p. 157; Lasavickas, 1975, p. 51; Mikołajczyk, 1985, p. 159; Smilgevičius, 1996, p. 33–34.

Saugoma: LNM, NL 70.

1977 m., Gedimino kalno vakarinė papédė.

IV perkasojė:

Livonija. Kristina. Šilingas 1651 m. (apd.) Ø 15,6 mm, p – 0,394 g.

III perkasojė:

Ryga. Kristina. Šilingas. 163(3 arba 5) m. Falsifikatas (apd., įtrūkusi) Ø 16,1 mm, p – 0,488 g.

Ryga. Kristina. Šilingas. 16... m. Falsifikatas (apd.) Ø 16,1 mm, p – 0,485 g.

Lit.: Tebelškis, 1978, p. 6, 9, 27, 36.

Saugoma: LNM, N 23321, N 23322, N 23323.

1978 m. Arsenalo rytinis korpusas, šiaurvakarinėje dalyje, plote Nr. 6, 2,2 m gylyje ant pirmųjų Arsenalo grindų, kalkių skiedinyje.

LDK. Žygimantas Augustas. 2 denarai. 1570 m. (g., lankstytą) Ø 14,2 mm, p – 0,426 g.

Lit.: LNM priėmimo aktas Nr. 13, 2001 m. gruodžio 12 d.; Lisanka, 1979, p. 207.

Saugoma: LNM, GRD 90294.

1979 m., Gedimino kalno vakarinė papédė, perkasa Nr. 2.

Lenkija. Jonas Kazimieras. Šilingas. 166... m. (karodavusi) Ø 15,9 mm, p – 1,375 g.

Lenkijos Karalystė. Nikolajus I. 10 grašių. 1840 m. (apd.) Ø 18,8 mm, p – 2,785 g.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1666 m. Vilnius (g.) Ø 15,9 mm, p – 1,335 g.

Ryga. Karolis XI. Šilingas. 166... m. (apd., aplūžusi) Ø 16,0 mm, p – 0,463 g.

Lit.: Patkauskas, 1980, p. 16, 18, 42, 118.

Saugoma: LNM, N 23324, N 23325, N 23326, N 23327.

1983 m., Arsenalo rytinis korpusas, pietrytiniam pastato gale, kv. B/4, 1,9 m gylyje.

Ryga. Kristina. Šilingas. 1661 m. falsifikatas (apd.) Ø 15,4 mm, p – 0,37 g.

Lit.: LNM, priėmimo aktas Nr. 227, 2001 m. balandžio 19 d.

Saugoma: LNM, N 20675.

1984 m., Valdovų rūmai, vakarinis korpusas, prie Arkikatedros, griuvėsiuose.

Rusijos imperija. Pavelas I. 2 kapeikos. 1797 m. (AM – Aninas) (korodavusi) Ø 33,2 mm, p – 18,11 g.

Lit.: LNM, priėmimo aktas Nr. 229, 2000 m. vasario 8 d.

Saugoma: LNM, N 21303.

1985 m., Arkikatedra.

Šiaurinėje navoje, perkasa Nr. 2:

Čekija. Vaclovas IV (1378–1419) Grašis. (apd., perlūžusi) Ø 26,7 mm.

Čekija. Vaclovas IV (1378–1419) Grašis. (apd., perlūžusi) Ø 26,7 mm, kape Nr. 19, 1,85 m gylyje.

Lit.: Lisanka, 1989, p. 44; Kitkauskas, Lisanka, 1986, p. 61.

Saugoma: LNTDM, ED 169016–7 (Lietuvos nacionalinis taikmosios dailės muziejus).

LDK. Aleksandras. Denaras. (?)

Lit.: Lisanka, 1989, p. 35, 187; Kitkauskas, Lisanka, 1986, p. 61.

Saugota: Arkikatedros požemiu ekspozicijoje kapitulos kriptoje, viename iš stiklinių gaubtų.

LDK. Zigmantas III Vaza. Šilingas. 1626 m.

Lit.: Lisanka, 1989, p. 41, 188.

Vidurinėje navoje, perkasoje Nr. 3, vakariniam jos kraštę:

LDK. Žygimantas Augustas. Pusgrašis. 1565 m.

Lit.: Lisanka, 1989, p. 78, 189.

Ryga. Kristina. Šilingas. 1650 m.

Ryga. Kristina. Šilingas. 1650 m.

Lit.: Lisanka, 1989, p. 74, 76, 188.

Saugota: Arkikatedros požemiu ekspozicijoje kapitulos kriptoje, viename iš stiklinių gaubtų.

1986 m., Arsenalo šiaurinis korpusas (dabar LNM archeologijos ekspozicija), plete Nr. 8.

Lenkija. Jonas Kazimieras. Šilingas. 166... m. (n.) Ø 16,1 mm, p – 0,89 g.

Lenkija. Augustas III. Šilingas. 1751 m. (n., korodavusi) Ø 16,3 mm, p – 0,89 g.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1664 m. (apd.) Ø 17,4 mm, p – 1,40 g.

Livonija. Kristina. Šilingas 1649 m. (g.) Ø 16,1 mm, p – 0,43 g.

Rusijos imperija. Nikolajus I. ¼ kapeikos. 184... m. (n.) Ø 17,1 mm, p – 1,72 g.

Lit.: LNM, priėmimo aktas Nr. 229, 2000 m. vasario 8 d.; Lisanka, 1987, p. 5, 15, 62.

Saugoma: LNM, N 20681, N 20682, N 20683, N 20684, N 20685.

Plote Nr. 11, šurfe Nr. 4:

LDK. Žygimantas Augustas. Denaras. 15... m.

Lit.: Lisanka, Dzikas, 1988, p. 51.

LDK. Zigmantas III Vaza. 2 denarai. 1620 m. (g.) Ø 15,0 mm, p – 0,639 g (**17 pav.**)

Lit.: LNM, priėmimo aktas Nr. 229, 2000 m. vasario 8 d.; Lisanka, Dzikas, 1988, p. 51, Lisanka, 1987, p. 15, 18, 62.

Saugoma: LNM, N 20686.

1986 m., Arsenalo šiaurinis korpusas, plete Nr. 11.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1664 m. (apd.) Ø 16,1 mm, p – 1,20 g.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1665 m. Vilnius (apd., perkalta) Ø 18,5 mm, p – 1,26 g.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1665 m. Vilnius (apd.) Ø 17,3 mm, p – 1,42 g.

LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1665 m. Vilnius (apd., perkalta) Ø 16,1 mm, p – 1,04 g.

Lit.: LNM, priėmimo aktas Nr. 229, 2000 m. vasario 8 d.; Lisanka, 1987, p. 5, 15, 18, 62.

Saugoma: LNM, N 20687–20690.

1986 m. birželis, Valdovų rūmų vakarinio korpuso išorėje, virš grindinio, griuvėsiuose.

Lenkija. Augustas III. Grašis. 1755 m. (H) (n.) Ø 19,4 mm, p – 2,97 g.

Lenkija. Augustas III. Grašis. 175... m. (3) (n.) Ø 20,7 mm, p – 3,73 g.

Virš Valdovų rūmų vakarinio korpuso, rytinės sienos:

Rusijos imperija. Anna. Denga. 1735 m. (apd.) Ø 26,6 mm, p – 6,363 g.

Lit.: LNM, priėmimo aktas Nr. 227, 2001 m. balandžio 19 d.; Stankevičius, 1987, p. 2, 16.

Saugoma: LNM, N 21462–21464.

1987 m., Arsenalo vakarinio korpuso šiaurinėje dalyje (dabar LNM administracija), šurfe Nr. 11b.

XVIII a. varinis grašis.

Lit.: Lisanka, Dzikas, 1988, p. 51.

Lobis (?): Lenkija–LDK. Jonas Kazimieras. Šilingai. ? m. (5 vnt.)?

Elbingo, Livonijos arba Rygos kalyklos Karolio XI šilingas. ? m.

Lit.: Lisanka, Dzikas, 1988, p. 51.

Arsenalo vakarinis korpusas, šurfe Nr. 18:

Lenkija–LDK. Jonas Kazimieras. Šilingas. 1666 m.

Lit.: Lisanka, Dzikas, 1988, p. 32, 51, 52.

1 lentelė. Rastų monetų kiekiai ir jų radimo metai bei vietas

Radimo metai	Bendras skaičius	Lobiai: monetų kiekis	Pavieniniai monetų radiniai	Radimo vieta
1908	7		7	Gedimino kalno šiaurinė papédė
1912	4		4	Gedimino kalno pietinė (?) papédė
1931	1		1	Katedros aikštė
1933	2		2	Valdovų rūmų vakarinio korpuso išorė
1940	1+?	1: ?	1	Katedros aikštė
1941	1		1	Katedros aikštė
1939–1941	1		1	Katedros aikštė
1955	8		8	Gedimino kalno pietinė papédė
1956	2		2	Gedimino kalno šiaurinė papédė
1957	14		14	Gedimino kalno šiaurinė papédė
1956–1957	5		5	Gedimino kalno šiaurinė papédė
1958	per 10		2	Gedimino kalno šiaurinė papédė
1960	15		15	Gedimino kalno šiaurinė papédė
1964	15		6 7 2	Katedros aikštė Valdovų rūmai Gedimino kalno vakarinė papédė
1974	302	1: 301	1	Arsenalo rytinis korpusas
1977	3		3	Gedimino kalno vakarinė papédė
1978	1		1	Arsenalo rytinis korpusas
1979	4		4	Gedimino kalno vakarinė papédė
1983	1		1	Arsenalo rytinis korpusas
1984	1		1	Valdovų rūmai
1985	7		7	Arkikatedra
1986	14		11 3	Arsenalo šiaurinis korpusas Valdovų rūmų vakarinio korpuso išorė
1987	8 (?)	1: 5 (?)	3	Arsenalo vakarinis korpusas
Iš viso:		3: 306 (?)	113	

Eduardas Remecas

Information about the Numismatic Finds from the Territory of Vilnius Lower Castle prior to the Beginning of the Excavation of the Royal Palace (prior to 1987)

Summary

The article describes the numismatic finds from 1900 to 1987 that were found in the territory of the Lower Castle in Vilnius, i.e. from that time when coin finds were mentioned for the first time up until when the systemic excavation of the Lower Castle began in the territory of the Royal Palace. This article presents all the available knowledge about the finds discovered in the territory of the Lower Castle during archaeological investigations and other earthwork. The aforementioned coins were found

in the cathedral, the cathedral square, the old arsenal, the territory of the Royal Palace, and various sites at the foot of Gediminas Hill.

In all the article mentions over 110 finds of isolated coins and 3 hoards of coins. Some of the knowledge about the coin finds has survived only in written documents (archival information, the press) but some of the coins are preserved in museums. The majority of the coins in the article are being published for the first time.

11. LDK. Žygimantas Augustas. Denaras. 15... m. (aptrupėjusi) Ø 11,0 mm, p – 0,21 g. Rasta 1986 m. Saugoma: LNM, VPM 322. GDL. Sigismund August. Denar. 15... Ø 11,0 mm, p – 0,21 g. Found in 1986. Preserved at: LNM, VPM 322.

14. Ryga. Karolis XI. Šilingas. 1660 m. Falsifikatas. (g.) Ø 15,7 mm, p – 0,38 g. Rasta 1964 m. Saugoma: LNM, AR 387:742. Ryga. Karl XI. Schilling. 1660. Counterfeit. Ø 15,7 mm, p – 0,38 g. Found in 1964. Preserved at: LNM, AR 387:742.

12. Vokietija. 5 reichsmarkės. 1934 m. (apd.) Ø 29,3 mm, p – 13,83 g. (A – Berlynas) Rasta 1956–1957 m. Saugoma: LNM, VPM 336. Germany. 5 Reichsmark. 1934. Ø 29,3 mm, p – 13,83 g. Found in 1956–1957. Preserved at: LNM, VPM 336.

15. Rusijos imperija. Pavelas I. 2 kapeikos. 1797 m. (EM – Jekaterinburgas) (g.) Ø 37,7 mm, p – 13,75 g. Rasta 1964 m. Saugoma: LNM, AR 387:743. Russian Empire. Pavel I. 2 copecks. 1797. (EM – Jekaterinburg) (g.) Ø 37,7 mm, p – 13,75 g. Found in 1964. Preserved at: LNM, AR 387:743.

13. Rusijos imperija. Aleksandras I. 2 kapeikos. 1812 m. (EM-HM – Jekaterinburgas) (g.) Ø 30,1 mm, p – 12,64 g. Rasta 1964 m. Saugoma: LNM, AR 387:738.

Russian Empire. Aleksander I. 2 copecks. 1812. Ø 30,1 mm, p – 12,64 g. Found in 1964. Preserved at: LNM, AR 387:738.

16. Lenkija. Stanislovas Augustas. 3 grašiai. 1778 m. (EB) (apd., lenka) Ø 27,0 mm, p – 10,59 g. Rasta 1964 m. Saugoma: LNM, AR 387:733.

Poland. Stanislaus August. 3 groats. 1778. (EB) Ø 27,0 mm, p – 10,59 g. Found in 1964. Preserved at: LNM, AR 387:733.

17. LDK. Zigmantas III Vaza. 2 denarai. 1620 m. Ø 15,0 mm, p – 0,639 g. Rasta 1986 m. Saugoma: LNM, N 20686. GDL. Sigismund III Wasa. 2 denari. 1620. Ø 15,0 mm, p – 0,639 g. Found in 1986. Preserved at: LNM, N 20686.

¹ E. Remecas, „Valdovų rūmų teritorija – numizmatinis lobynas“, *Lietuvos pilys 2005*, Vilnius, 2006, p. 46–51.

² E. Remecas, „Monetų radiniai Vilniaus aukštutinės pilies kalne“, *Kultūros paminklai*, 2001, Nr. 8, p. 11–20.

³ Я. Спругис, *Археологические наблюдения в. гор. Вильне*, Вильна, 1900, p. 11–12.

⁴ А. Миловидов, „Случайные раскопки у подошвы замковой горы в г. Вильне“, *Отчет Виленской публичной библиотеки и музея за 1908 г.*, Вильна, 1909, p. 23, 47–48.

⁵ Книга пожертвований в Виленскую публичную библиотеку и музей 1867–1914, VUB RS, f. 46–168, l. 49 (VUB RS – Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščiu skyrius).

- ⁶ А. Миловидов, „Случайные раскопки у подошвы замковой горы в г. Вильне“, р. 48; Е. Remecas, „Skaičiavimo žetonai rasti Vilniuje“, *Lietuvos archeologija*, 1999, т. 18, р. 255, 259.
- ⁷ VUB RS, f. 46–176, l. 62, l. 66, Nr. 100, Nr. 126; „Senovės radiniai“, *Lietuvos žinios*, 1912. liepos 7 (20), Nr. 79, р. 2.
- ⁸ И. Г. Спасский, „Несколько пополнений русских коллекций отдела нумизматики“, *Сообщение Государственного Эрмитажа*, Ленинград, 1982, XLVII, р. 88; З. Afanasjeva, „Gediminaičių sidabras“, *Komjaunimo tiesa*, 1985, balandžio 6, Nr. 68, р. 3; М. Michelbertas, *Lietuvos numizmatikos įvadas*, Vilnius, 1989, р. 31.
- ⁹ W. Hołubowicz [Włod.], „Poszukiwania fundamentów kościoła św. Anny – św. Barrary w Cieletniku“, *Kurjer Wileński*, 1933, birželio 11, Nr. 152, p. 3.
- ¹⁰ M. Morelowski, Vilnius prieš 1655 metus: Rekonstrukciniu plano 318 numeriu paaikiimas, 1940–1942, VAA, f. 5, b. 89, p. 35 (VAA – Vilniaus apskrities archyvas); N. Kitkauskas, *Vilniaus pilys*, Vilnius, 1989, p. 149.
- ¹¹ W. Kieszkowski, „Dzieje placu katedralnego w Wilnie“, *Wilno*, 1939, birželis, Nr. 2, p. 101.
- ¹² „Kasinėjimo darbai Vilniuje“, *Vilniaus balsas*, 1941, birželio 22, Nr. 144, p. 5.
- ¹³ E. Ivanauskas, *Lietuvos pinigų lobiai. Paslėpti 1390–1865 metais*, Vilnius, 1995, p. 35.
- ¹⁴ Ten pat, p. 35.
- ¹⁵ И. Г. Спасский, *Русские ефимки. Исследование и каталог*, Новосибирск, 1988, р. 41, Nr. 50, р. 68, Nr. 250; И. Г. Спасский, „Каталог ефимок 1655 г.“, *Нумизматика и сфрагистика*, Киев, 1971, т. 4, р. 671.
- ¹⁶ E. Remecas, „Rusijos jefimkos Lietuvoje“, *Pinigų studijos*, 2001, Nr. 1, p. 45.
- ¹⁷ V. Daugutis, Žvalgomųj archeologinių tyrinėjimų Gedimino kalno pietvakarinėje pašlaitėje dienoraštis (1955.V.24–VII.4), LII RF, b. 36, p. 5 (LII RF – Lietuvos istorijos instituto rankraščių fondas).
- ¹⁸ IEM inventorinė knyga Nr. 7M, LNM A, a. 3, b. 120, l. 320 (LMN A – Lietuvos nacionalinio muziejaus archyvas).
- ¹⁹ F. Klimowicz, „Cenne wykopaliska“, *Czerwony Sztandar*, 1955, birželio 5, Nr. 132, p. 3.
- ²⁰ E. Ivanauskas, *Lietuvos pinigų lobiai*, p. 150–151.
- ²¹ A. Tautavičius, „Nauji archeologiniai radiniai (Gedimino kalno papédėje)“, *Literatūra ir menas*, 1957, spalio 5, Nr. 40, p. 2.
- ²² A. Tautavičius, 1955–1957 m. kasinėjimai Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje, LTSR MA darbai, A serija, 1958, t. 1, p. 109.
- ²³ A. Tautavičius, „Vilniaus pilies teritorijos archeologiniai kasinėjimai“, *Valstybės LTSR architektūros paminklų apsaugos inspekcijos metraštis*, Vilnius, 1960, t. 1, p. 41.
- ²⁴ A. Tautavičius, *Archeologiniai kasinėjimai Vilniaus Žemutinės pilis teritorijoje 1960*, LTSR MA darbai, A serija, 1961, t. 2, p. 106.
- ²⁵ A. Tautavičius, LTSR MA istorijos instituto vykdyt archeologinių kasinėjimų Vilniuje, Gedimino kalno šiaurinėje papédėje, 1956 V 14–X 3 dienoraštis, Vilnius, 1957, LII RF, b. 39, p. 19.
- ²⁶ A. Tautavičius, Ataskaita apie archeologinius kasinėjimus Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje, Gedimino kalno šiaurinėje papédėje, vykdatus 1958 V 5–X 6, Vilnius, 1959, LII RF, b. 104, p. 6, 8–9, 40, 44, 75.
- ²⁷ VPM inventorinė knyga, LNM A, ap. 3, b. 35, Nr. 334, Nr. 333/2, Nr. 333/1, Nr. 335, Nr. 336.
- ²⁸ A. Tautavičius, Ataskaita apie archeologinius kasinėjimus Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje, Gedimino kalno šiaurinėje papédėje, vykdatus 1958 V 5–X 6, p. 6.
- ²⁹ A. Tautavičius, Archeologinių kasinėjimų Vilniuje, Gedimino kalno šiaurinėje papédėje, buvusios Žemutinės pilies teritorijoje, dienoraštis (1957 IV 24–XI 2), Vilnius, 1958, LII RF, b. 65, p. 42.
- ³⁰ A. Tautavičius, K. Navickas, I. Sadauskaitė-Mulevičienė, Ataskaita apie archeologinius kasinėjimus Vilniuje, Gedimino kalno šiaurinėje papédėje, buvusios Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje, nuo 1960 m. gegužės iki spalio 30 d., Vilnius, 1961, LII RF, b. 92 ir 2101, p. 4.
- ³¹ A. Tautavičius, K. Navickas, I. Sadauskaitė-Mulevičienė, Ataskaita apie archeologinius kasinėjimus Vilniuje, Gedimino kalno šiaurinėje papédėje, buvusios Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje, nuo 1960 m. gegužės iki spalio 30 d., p. 29.
- ³² „Ką slepia Gedimino aikštė“, *Tiesa*, 1964, liepos 4, p. 2.
- ³³ K. Umbražiūnas, „Radiniai Gedimino kalno papédėje“, *Tiesa*, 1964, rugpjūčio 20, p. 4.
- ³⁴ I. Mulevičienė, 1964 m. rastų dirbinių sąrašas (vedant šiluminę trasą per Katedros aikštę į Istorinę-etiografinį muziejų, Vilnius, 1965, LII RF, b. 227, p. 13–14).
- ³⁵ S. Lasavickas, 1975 – Vilniaus aukštinė – Žemutinė pilis. Žemutinės pilies Ceihauzas – Arsenalas. Architektūriniai tyrimai – tyrimu aprašymas, VAA, f. 5, b. 1111, p. 36.
- ³⁶ S. Lasavickas, 1975 – Vilniaus aukštinė – Žemutinė pilis. Žemutinės pilies Ceihauzas – Arsenalas. Architektūriniai tyrimai – tyrimu aprašymas, p. 51.
- ³⁷ Z. Duksa, *Monetos pasakoja*, Vilnius, 1991, p. 111.
- ³⁸ Z. Duksa, „Skarby monetarne na Litwie“, *Buletyn numizmatyczny*, Warszawa, 1982, Nr. 10, p. 192–193; Z. Duksa, „Vilniaus monetų lobiai“, *Vakarinės naujienos*, 1981, gegužės 4, Nr. 103, p. 2; A. Mikolajczyk, „Skarby monet z XVI, XVII i XVIII wieku zanotowane na byłym obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego. Materiały do inwentaryzacji“, *Prace i materiały muzeum archeologicznego i etnograficznego w Łodzi. Seria numizmatyczna i konserwatorska*, 1985, Nr. 5, p. 159.
- ³⁹ V. Smilgevičius, „Vilniaus senojo Arsenalo lobis“, *Baltų archeologija*, 1996, Nr. 2, p. 33–34.
- ⁴⁰ E. Ivanauskas, *Lietuvos pinigų lobiai*, p. 157.
- ⁴¹ A. Lisanka, 1978 m. Vilniaus Žemutinės pilies senojo arsenalo teritorijoje vykdyt archeologinių tyrinėjimų ataskaita, tomas I, Vilnius, 1979, LII RF, b. 840, p. 207.
- ⁴² P. Tebelškis, Gedimino kalno vakarinėje papédėje 1977 m. vykdyt archeologinių tyrimų ataskaita, Vilnius, 1978, LII RF, b. 595, p. 6, 9, 27, 36.
- ⁴³ S. Patkauskas, Gedimino kalno vakarinės papédės 1979 m. archeologinių tyrimų ataskaita, Vilnius, 1980, LII RF, b. 754, p. 16, 18, 42, 118.
- ⁴⁴ S. Patkauskas, „Gedimino pilies kalno vakarinės pašlaitės tyrinėjimai 1979 metais“, *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1978 ir 1979 m.*, Vilnius, 1980, p. 42.
- ⁴⁵ A. Lisanka, 1986 m. buvusių Vilniaus Žemutinės pilies (Vrublevskio g. 3) pastatų pritaikymui Istorijos ir etnografijos muziejui teritorijoje vykdyt architektūrinių archeologinių tyrimų ataskaita, Vilnius, 1987, VAA, f. 5, b. 4243, p. 5, 15, 18, 62; A. Lisanka, L. Dzikas, 1987 m. buvusių Vilniaus Žemutinės pilies (Vrublevskio 3) pastatų pritaikymui Istorijos ir etnografijos muziejui teritorijoje vykdyt architektūrinių archeologinių tyrimų ataskaita, Vilnius, 1988, LII RF, b. 1345, p. 51.
- ⁴⁶ Ten pat, p. 32, 51–52.
- ⁴⁷ Ten pat, p. 32.
- ⁴⁸ A. Lisanka, „Vilniaus Žemutinės pilies Arsenalo teritorijos tyrimai“, *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1986 ir 1987 metais*, Vilnius, 1988, p. 137.
- ⁴⁹ A. Lisanka, L. Dzikas, 1987 m. buvusių Vilniaus Žemutinės pilies (Vrublevskio g. 3) pastatų pritaikymui Istorijos ir etnografijos muziejui teritorijoje vykdyt architektūrinių archeologinių tyrimų ataskaita, p. 51–52.
- ⁵⁰ N. Kitkauskas, A. Lisanka, „Nauji duomenys apie viduramžių Vilniaus katedrą“, *Kultūros barai*, 1986, Nr. 7, p. 61 (minimas Aleksandro denaras ir Prahos grašiai).
- ⁵¹ A. Lisanka, 1984–1988 m. Vilniaus katedroje vykdyt archeologinių tyrimų ataskaita, Vilnius, 1989, LII RF, b. 1933, p. 44; E. Svetikas, „Mirusiųj pinigai Lietuvoje XIV a. pabaigoje – XVIII a. pradžioje: krikščioniškas laidojimo paprotys ir jo semantika“, *Lietuvos istorijos metraštis. 1999 metai*, Vilnius, 2000, p. 37–38.
- ⁵² A. Lisanka, 1984–1988 m. Vilniaus katedroje vykdyt archeologinių tyrimų ataskaita, Vilnius, 1989, LII RF, b. 1933, p. 35, 41, 187, 188.
- ⁵³ Ten pat, p. 74, 76, 78, 189, 188.
- ⁵⁴ G. Stankevičius, LTSR dailės muziejas, Paveikslų galerija. Archeologinių tyrimų ir priežiūros technologinio fontano oro kondicionavimo sistemų šaldymo įrengimų aušinimui inžinerinių trasų kasimo vietoje (Gedimino pr. 1 – Vrublevskio g. 1) ataskaita, Vilnius, 1987, LII RF, b. 1247, p. 2, 16.